HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

דברים שאין בני אדם עומדין עליהם אלא אם כן נכשלים בהן ישנן תחת ידיך קצין תהיה לנו [1]ישא ביום ההוא לאמר לא אהיה חובש וגו' אין ישא אלא לשון שבועה וכן הוא אומר [2]לא תשא את שם ה' לא אהיה חובש לא אהיה מחובשי עצמן בבית המדרש ובביתי אין לחם ואין שמלה שאין בידי לא א)מקרא ולא משנה ולא גמרא וממאי דילמא שאני התם דאי אמר להו גמירנא אמרו ליה אימא לן הוה ליה למימר גמר ושכח מאי לא אהיה חובש כלל לא קשיא כאן בדברי תורה כאן במשא ומתן: **מתני'** [א]מצילין סל מלא ככרות אע"פ שיש בו מאה סעודות ועיגול של דבילה וחבית של יין ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ואם היו פיקחין עושין עמו חשבון אחר השבת להיכן מצילין אותן [ב]לחצר המעורבת בן בתירה אומר אף לשאינה מעורבת ב)[ג]ולשם מוציא כל כלי תשמישו [ד]ולובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף ר' יוסי אומר י"ח כלים [ה]וחוזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים בואו והצילו עמי: **גמ'** והא תנא ליה ג)רישא ג' סעודות ותו לא אמר רב הונא לא קשיא כאן בבא להציל כאן בבא לקפל [ו]בא להציל מציל את כולן בא לקפל אינו מקפל אלא מזון ג' סעודות ד)ר' אבא בר זבדא אמר רב אידי ואידי בבא לקפל ולא קשיא כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת בעי רב הונא בריה דרב יהושע פירש טליתו וקיפל והניח מאי כבא להציל דמי או כבא לקפל דמי (א) מדאמר רבא אטעיה רב שיזבי לרב חסדא ודרש ובלבד שלא יביא כלי שהוא מחזיק יותר מג' סעודות ש"מ [ז]כבא להציל דמי ושפיר דמי א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא מאי טעותא אמר ליה דקתני(ה) ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף כלי אחר הוא דלא אבל בההוא מנא כמה דבעי מציל: ועיגול של דבילה כו': [ח]חשבון מאי עבידתיה מהפקירא קזכו אמר רב חסדא מדת חסידות שנו כאן אמר רבא חסידי אגרא דשבתא שקלי אלא אמר רבא הכא בירא שמים עסקינן (ב) [ט]ולא ניחא ליה דליתהני מאחרים ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח והכי קאמר ואם היו פיקחין דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא עושין עמו חשבון לאחר השבת: ולהיכן מצילין כו': מ"ש הכא דקתני לכם ומ"ש הכא דקתני עמי אמרי גבי מזונות קתני לכם משום דלא קא חזו (ג) אלא מזון ג' סעודות אבל גבי לבושים קתני עמי משום דקחזי ליה לכולי יומא: ת"ר לובש (ד) מוציא ופושט וחוזר ולובש ומוציא ופושט ואפילו כל היום כולו דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר שמנה עשר כלים ואלו הם שמנה עשר כלים מקטורן [י]אונקלי ופונדא קלבוס של פשתן וחלוק ז)ואפיליות ומעפורת ושני ספרקין ושני מנעלים ושני אנפילאות וב' פרגד וחגור שבמתניו וכובע שבראשו וסודר שבצוארו: **מתני'** ר' שמעון בן ננס אומר י)פורסין עור של גדי על גבי שידה תיבה ומגדל שאחז בהן את האור מפני שהוא מחרך [כ]ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאין בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאין מים לפי שאין יכולין לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב טלית שאחז בה האור מצד אחד נותנין עליה מים מצד אחר ואם כבתה כבתה מיתיבי ח)[ל]טלית שאחז בה האור מצד אחד פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה וכן ספר תורה שאחז בו האור פושטו וקורא בו ואם כבה כבה

הוא

דברים שאין אדם עומד בהן. על בוריין לאומרן כהלכתן: **אלא אם כן נכשל בהן.** עד שאומרן ב' וג' פעמים בשיבוש דהיינו טעמי תורה המסותרין: **לא אהיה חובש.** איני רגיל להיות חובש חבוש בבהמ"ד. אהיה הורגלתי כמו שחוק לרעהו אהיה (איוב יב) אני הווה: **וממאי.** דמשום דיש בהן אמנה הוא דילמא על כרחיך צריכים שישיבו האמת: **דאי אמר להו גמירנא.** אותן טעמי תורה: **אמרי ליה.** שואלים אימא לן: **ומשני הוה ליה למימר גמר ושכח מאי לא אהיה חובש.** מודה הוא על האמת שלא יגע בתורה: **בדברי תורה.** היו נאמנין ואין מתהללים על שקר: **מתני' ועיגול של דבילה.** שהוא גדול ויש בו סעודות הרבה: **ואם היו פקחין.** לישאל שכרן כפועלים: **כל כלי תשמישו.** שצריכין לו לאותו היום כגון כוסות וקיתוניות: **י"ח כלים.** מפרש להו בגמרא. שכן דרך ללובשן בחול יחד אבל טפי מהכי לא ואינו פושטן לחזור וללבוש ולהציל אחרים: **גמ' בבא להציל.** ט) [שהציל] בסל [אחד] כדקתני סל מלא ככרות ואינו טורח אלא להצילן מתוך הדליקה בבת אחת מציל כל מה שבסל דהא חדא זימנא הוא מה לי פורתא מה לי טובא: **בבא לקפל.** סלים הרבה זה עם זה לטרוח [ולאוספם] ולחזור ולהוציא מזון ג' סעודות הוא דיכול להציל בסלים הרבה ותו לא שכל א' טורח בעצמו הוא: **פירש טליתו וקיפל והניח.** הביא אוכלין והניח וחזר והביא והניח מהו: **כבא להציל דמי.** הואיל ואין כאן אלא כלי אחד ובפעם אחת הוא מוליאם: **או כבא לקפל דמי.** הואיל וטורח לאסוף ולכנוס: **אטעייה רב שיזבי לרב חסדא.** י)[עד] שדרש לפניו והודה לו רב חסדא והאי מתני' דאמרן לעיל (דף קיז:) נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ודרש רב שיזבי לרב חסדא **ובלבד שלא** (ה) יתן כלי המחזיק יותר משלש סעודות והודה לו רב חסדא ומדאמר רבא אטעייה שמע מינה טעותא הוא דאפילו מחזיק סעודות הרבה מותר כיון דחד מנא הוא והאי כמקפל ונותן בכלי אחד דמי דהא מעט מעט הוא נופל כ) ומטפטף בו ש"מ בחד מנא כבא להציל דמי: **מאי טעותא.** מנא לך דטעותא הוא בידיה: **אמר ליה.** מדקתני בה בברייתא: **ובלבד שלא יביא כלי אחר כו'.** ש"מ כלים טובא הוא דאסירי אבל בחד שפיר דמי: **מהפקירא וכו'.** דהא הצילו לכם קאמר להו לצרכיהם ואם פקחים הם יעכבו הכל הוה ליה למיתני: **מדת חסידות.** שמחזירין לו: **חסידי אגרא דשבתא שקלי.** בתמיה. אם חסידים הם יש להם לוותר משלהם בכל דבר שיש בו נדנוד עבירה. ואע"ג דלאו שכר שבת גמור הוא שהרי לא התנה ומהפקירא קא זכו מיהו חסיד לא מיקרי אא"כ מוותר משלו: **הכא בירא שמים עסקינן.** המציל הזה ירא שמים הוא ולא חסיד לוותר משלו: **דלא ניחא ליה דליתהני מאחריני.** בזכייה דהפקירא דידע דלא מרצונו הפקירו: **ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח.** דלאו חסיד הוא (ו) ולמחול על שלו: **והכי קאמר כו'.** כלומר דהאי אם היו פקחין דמתני' לאו פקחין בדין קאמר ליטול את הראוי להם דאם כן יעכבו הכל הוה ליה למתני אלא לאו הכי קאמר הני יראי שמים אם פקחין הן בהלכות שבת דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא דמעיקרא לאו אדעתא דשכר פעולה נחית עושין עמו חשבון. והכי קאמר אדרב חסדא נמי קאי אלא לא שבקיניה לרב חסדא לסיימיה למילתיה: ל) **לחצר המעורבת.** ואפי' הכי טובא לא ליצול כדאמר לעיל (דף קיז:) מתוך שבהול אי שרי לאיעסוקי בהצלה כולי האי אתי לכבויי: **מקטורן.** מנטי"ל: **אונקלי.** לבוש רחב כעין שריניש"א ובלשון ערבי מחסיא"ה: **פונדא.** אזור חלול מעל למדיו: **קלבוס.** נביי"ש: **חלוק.** קמיש"א על בשרו: **ואפליון.** סדין להתעטף בו כולו: **מעפורת.** לעטף ראשו: **ושני ספרקין.** פיישול"ש: **אנפילייאות.** קלצנו"ש של למר: **פרגוד.** גניליי"ש ובלשון אשכנז קניהוז"ן: **חגור.** על חלוקו מבפנים: **וסודר שבצוארו.** ותלויין ראשיו לפניו לקנח בו פיו ועיניו: **מתני' עור של גדי.** לח: **מפני שהוא מחרך.** מן האור ובלע"ז רטריי"ט ואינו נשרף ומתוך כך הוא מגין על התיבה: **בין מלאים.** מים: **שאינן יכולין לקבל.** כח האור מפני שחדשים הם:

גמ'

אידי ואידי בבא לקפל. פירש הרב פורת דלקפל היינו אפי' בא לקפל דלר' אבא אין חילוק בין לקפל בין להציל דאפילו להציל בחצר אחרת לא שרי אלא מזון ג' סעודות אבל אין נראה לומר דלהציל שרי אפילו מאה סעודות בחצר אחרת גם לרבי אבא דאם כן הוה ליה לאוקומי מתני' אידי ואידי בחצר אחרת וכאן בבא לקפל וכאן בבא להציל: **נותן מים מצד זה.** פירש רשב"ם לאו דוקא על הטלית דהא קי"ל בפ' דם חטאת (זבחים לד:) **דבגד** שרייתו זהו כיבוסו ולעיל בסוף פרק שמנה שרצים (דף קיא.) פירשתי:

גרס

מסורת הש"ס

א) ס"א טעם, ב) עירובין לה:, ג) לעיל קיז:, ד) [לעיל יט:], ה) לעיל קיז: עירובין לט: ו) [פי' בגד דקיק שלובש אדם על בשרו ערוך], ז) [פי' מסוה], ח) [תוספת' פי"ד], ט) [רש"ל], י) ס"י, כ) [נ"ל ומטלטל ע' רש"א], ל) [שייך לעיל במשנה],

◆

תורה אור השלם

1 יִשָּׂא בַיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר לֹא אֶהְיֶה חֹבֵשׁ וּבְבֵיתִי אֵין לֶחֶם וְאֵין שִׂמְלָה לֹא תְשִׂימֻנִי קְצִין עָם: ישעיהו ג ז

2 לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: שמות כ ז

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' לקפל דמי תא שמע מדאמר רבא: (ב) שם בירא שמים עסקינן דלא: (ג) שם דלא קא חזי ליה אלא: (ד) שם תנו רבנן לובש ומוציא: (ה) רש"י ד"ה אטעייה וכו' ובלבד שלא יביא כלי: (ו) ד"ה ובחנם וכו' דלמחול:

◆

גליון הש"ס

מתני' ולובש כל מה שיכול ללבוש. ע"ל דף סה ע"ב: גמ' מקטורן אונקלי ופונדא. עי' לעיל דף נט ע"ב תוס' ד"ה תרי המייני: שם ושני ספרקין. נזכר במתני' פרק כ"ט משנה ב דכלים: מתני' עור של גדי. עיין לעיל דף מט ע"א תוס' ד"ה טומנין:

◆

רבינו חננאל

מצילין סל מלא ככרות אע"פ שיש בו ק' סעודות. [ו]אקשינן איני והא תני רישא מצילין מזון ג' סעודות ותו לא. ושני רב הונא לא קשיא רישא בבא לקפל, פי' כגון שמקבץ מתוך הבית ממקומות [הרבה] ונותן בכמה כלים, שאין לו להציל אלא מזון של ג' סעודות בלבד. סיפא [נ"א: סופה] במציל כולן בכלי אחד כמות שהוא. ואע"פ שאין זה הטעם כאשר פירשנו, כי רישא במקפל ונותן בכלים שנים ושלשה, וסיפא במציל סל אחד כמות שהוא, מפורש, היבננוהו מדבעי רב הונא בריה דר' יהושע פירש טליתו וקיפל והניח וקיפל והניח מהו, כבא לקפל דמי או כבא להציל דמי, דמגלי לן שאם קיפל בכלי אחד ונטלו וחזר וקיפל בכלי אחר ונטלו זהו לקפל, פשיטא שאינו מציל אלא מזון ג' סעודות. וכי קא מבעיא שקיפל והניח בתוך טליתו וחזר וקיפל והניח בתוך טליתו, מי אמרינן כיון שמקבל ומביא כמקפל דמי ואסור, או דילמא כיון שהוא מניחן בתוך טלית אחד אחד ונוטלן כאחד, כבא להציל דמי ושרי. ומיפרשא נמי הא בגמרא בסוף יציאות השבת, הנהו תרי תלמידי מר מציל בחד מנא ומר מציל בתרי מני, קמפלגי בפלוגתא דר' אבא בר זבדא ורב הונא. הכין גמרא ומיגמר מינה דלקפל בתרי תלתא מני כדפרישנא לעילא, דאסיר לרב הונא ושרי לר' אבא בר זבדא. ומסתייע נמי מתלמוד א"י דאמרי על מצילין סל מלא ככרות, מכיון שכולו גוף אחד כמין שכולה סעודה אחת היא, והאי כמימרא דרב הונא. ובא ר' אבא בר זבדא ופירק פירוק אחר ואמר, רישא דמתניתין במציל לחצר אחרת, שאין לו להציל אלא מזון ג' סעודות בלבד בין בכלי אחד בין בשתים שלשה כלים. וסיפא במציל באותה חצר, שיש לו להציל אפילו ק' סעודות, בין בכלי אחד בין בכמה כלים. ולענין בעיא דרב הונא בריה דר' יהושע, פשיט מדאמר רבא הא מילתא אטעייה רב שיזבי ודרש, ובלבד שלא יביא כלי אחר מחזיק יותר מג' סעודות, ש"מ בבא להציל [נ"א: להחזיק] דמי ש"מ. והכי קא גמרינן מדקאמר רבא דבטעותא דרש רב חסדא שלא יביא כלי מחזיק יתר מג' סעודות, שמעינן מינה כי אפילו אם יביא כלי שמחזיק כל מה שהוא חפץ, ויקפל ויניח בו ויטלנו כולו בבת אחת שפיר דמי. א"ל רב נחמן בר יצחק מאי טעותא, פירוש מנ"ל דטעותא היא, דילמא דווקא אמר רב שיזבי. אהדר ליה רבא לא ס"ד, מדקתני לעניין מי שנשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה, ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט, כלי אחר ויצרף. כלי אחר לא יביא, הא בכלי אחד כמה דבעי נהוי, וכן הלכה. וכיון שדרך בני אדם להזמין אורחים בשבת, אומרים לאחרים בואו והצילו לכם, אבל להציל הוא ואח"כ להזמין אסור. ואם היו פקחין עושין עמו חשבון לאחר השבת. אוקימנא בירא שמים דלא ניחא ליה לאיתהנויי מאחריני ובחנם [נמי לא בעי ליה]. והכי פירושא דמתניתין,

---

א) עיין בערוך ערך ספרק.

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כב כג סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שלד סעיף ו [וסימן שא סעיף מד]:

נו ב מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף יז:

נז ג מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ז:

נח ד ה מיי' שם הלכה כה טור שו"ע שם סעיף ח:

נט ו ז מיי' שם הלכה כב כג טור שו"ע שם סעיף ו:

ס ח ט מיי' שם הלכה כד טור שו"ע שם סעיף ט:

סא י כ מיי' פרק יב שם הלכה ד ה סמג שם טוש"ע שם סעיף כב:

סב ל מיי' שם הלכה ו טור שו"ע שם סעיף כג כד:

◆

לעזי רש"י

מנטי"ל. גלימה.

שריניש"א [שרזינ"א]. לבוש רחב.

נביי"ש [גנביי"ש]. מקטורן מרופד.

קמיש"א. חולצה.

פיישול"ש [פיישול"א]. רצועה.

קלצנו"ש [קלצי"ש]. גרב, נעל קל.

גניליי"ש [יינוילי"ש]. בתי-ברכיים.

קניהוז"ן [קניהושי"ש]. מכנסי-ברכיים ("בלשון אשכנז").

ריטריי"ט. מתכווץ (או מכֻוּוץ).

◆

מוסף רש"י

אלא אם כן נכשלים בהן. כשהתלמיד נכשל בשמועתו פעם ראשונה ושניה הוא נותן לב לעמוד על שמועתו (חגיגה יד.) או: שיכשל בהן להורות טעות ויכלימוהו והוא נותן לב ומבין (גיטין מג.). **ולובש כל מה שיכול ללבוש.** דברי ר' מאיר, ואפילו עשרה חלוקים זה על זה (לעיל סה:). **ובלבד שלא יביא כלי אחר.** מתוך שהוא מחזר על כלים הרבה ישכח ויביא (לעיל קיז:)

◆

רבינו חננאל (המשך)

אם היו פקחין שיודעין דכי האי גוונא לאו שכר שבת הוא, הואיל ומהפקירא קא זכו, ואינון האי דמהדרו ליה לבעה"ב כגון מתנה מדידהו הוא, עושין חשבון כשיעור שכרם ושקלי ליה, ושארא שבקי ליה לבעה"ב. [ו]סוגיא דשמעתא החסיד גדול הוא מירא שמים. **ולשם מוציא כל כלי תשמישו.** לרבנן בחצר המעורבת, לבן בתירא אף לשאינה מעורבת. **ולובש כל מה שהוא יכול ללבוש ועוטף כל מה שהוא יכול להתעטף.** ואפילו יתר מי"ח כלים, וכן הלכה, וקא משמע לן שמותר להערים. **ירושלמי** תני אין מערימין ר' יוסי בר אבין אמר מערימין. ועל זה אמרינן בגמרא דפורפת על האבן ועל האגוז כו', תיבעי למאן דאמר מערימין תיבעי למ"ד אין מערימין. **ואומר לאחרים בואו והצילו עמי,** שכן דרך בני אדם להשאיל כליו בשבת. **פי'** י"ח כלים דקאמר ר' יוסי, [מקטורין] כמו מעיל, ובלשון ישמעאל (כרכום) [ברנוס] שיש לו בית ראש ועוטה בו הלובשו ויש (לו) [בו] לולאות וקרסים (שהוא הווה) [שמחברן, והוא] כמו מלבוש. **אונקלי.** בגד דקיק שנקרא [בלשון ישמעאל] מערקה, שלובש אדם על בשרו והולם כל גופו. וכן שנינו [מגילה כד] בענין תפילין של יד ציפהו זהב ונתנו על בית יד של אונקלי שלו, הרי זה דרך החיצונים. **פונדא.** גם היא מגעת עד למטה מטיבורו של אדם וקורין לו בלשון פרסי פשת, [נ"א: בלשון ישמעאל בישת] ונקשר כחשב אפודה, והיא אפוד האמורה בתורה, ויש בה כסים כנגד הלב ותחת הידים. **קנבוס** של פשתן. חלוק התחתון שלובשין אותו ונקרא גלאלה. **חלוק,** הוא (המלובש) [המלבוש] העליון, וקורין לו (ורבנין) [זרבקאנה]. **שני ספרקים.** א) ויש שגורס סובריקין והם [נ"א: והוא] בלשון יון המכנסים. ושמענו שאמר הגאון נטריה רחמנא (דם תפנקי) [דמתפנק] שמלבישין בהן הידים עד האציל ויש בהן בתי אצבעות. **שני** מנעלים, כמשמען. **שני פרגוד.** בלשון ישמעאל גודאבי. **אנפליאות.** גם הם מנעלים לשוקיים. **פליון.** (האנין) [דאינון] שעל השוקים מן העור. ומעפורת וחגור שבמתנים וכובע, הרי י"ח כלים. **ר' שמעון בן ננס אומר פורשין עור של גדי וכו'. אמר רב יהודה** טלית שאחז בה האור מצד אחד נותן עליה מים מצד אחר ואם כבתה כבתה. והא ודאי גרם כיבוי הוא. ואקשינן עליה ממתניתא דקתני פושטה ומתכסה בה אבל מים שהן גרם כיבוי לא קתני.

SHAS MOZNAIM